

réssel végrehajtott dobások jellemzik a legmagasabb osztályt. Ennek a túlságos egyszerűsítésnek az okait a pozíciójáték mellett pszichés hatásokban is keresni kell.

ÖSSZEFOGLALÁS

Vizsgálódásunk során – a teljesség igénye nélkül – végigkísértük a lövésformák alakulását a serdülő korosztálytól, az ifjúsági játékosokon keresztül a legmagasabb, NB/I osztályig. A vizsgált serdülő és ifjúsági csapatok többsége sportiskola volt, tehát munkájukat tudatos, célirányos nevelőtevékenység jellemezte. (Szükséges megjegyezni, hogy lényeges eltérést a nem sportiskolás csapatoknál sem tapasztaltunk.) Ez a célirányos munka egyenes vonalú fejlődést eredményez, mely a fizikai képességek fejlődésével párhuzamosan a technikai elemek széles körű alkalmazásában nyilvánul meg. Minden szempontból jól érvényesül ezekben a korosztályokban az edző vezető, nevelő ráhatása, szerepe. Az eredményes lövések végrehajtásának gyakorisága megfelelő támpont ennek a kérdésnek értékelésére. Valójában egy olyan töretlen fejlődési folyamat tapasztalható, melynek a magasabb osztályba való átvitele feltétlenül célszerű lenne. Természetesen ismételten ki kell jelenteni, hogy a célszerű specializálódás szükségszerű, elkerülhetetlen. Nem jelenthet azonban célszerűséget az olyan lövésformák domináns alkalmazása, melyek eredményesség szempontjából másod-, harmadrendű feladatot töltenek be. Az ésszerűen értelmezett és alkalmazott pozíciójátékon belül, az egyes játékosok képességeinek legmegfelelőbb lövésformák kialakítása mellett törekedni kell a készségek olyan fejlesztésére, hogy képesek legyenek az adott situációk változatos kihasználására. Ennek megvalósítása lényeges változást eredményezne a játék képében, megszüntetné az egyre sablonosabb formát öltő támadójátékot, további lehetőséget biztosítana a kézilabda sport fejlődésének.

Dr. PLESKÓ ANDRÁS
Szeged, Tanárképző Főiskola

Az osztályfőnök mint rajvezető az 5. osztályban

Az 1973/74. tanév elején mint ötödikes osztályfőnök a rajvezetést is elvállaltam. Az úttörőcsapat vezetője felkérésére nemcsak társadalmi munka vállalásaként vélttem a rajvezetői tisztséget, hanem kötelességemnek is tartottam. Úgy éreztem, hogy az úttörőszervezet feladatai nagyon szoros kapcsolatban vannak az osztályfőnöki teendőkkel, továbbá az úttörőmunka nem csupán jótétemény tanulóink irányában, hanem az a pedagógiai munka szerves része is. Nem kevésbé töltött el kíváncsisággal az, hogy miként tovább, hiszen ez a tanév feladataiban a korábbi évek megszokott feladataitól több eltérő vonást tartalmaz.

A tanév befejezéséig rengeteg újabb tapasztalattal gazdagodtam. Amikor ezúttal gondolataimmal újra végigjártam a megtett úton, és felsorakoztak előttem az eredmények, örömférfék, sikertelenségek és az elégedetlenség is, a felmerülő kérdésekre kellett választ adnom. Megértettem-e a határozatok, rendelkezések kitűzéseinek lényegét? Elértem-e az elképzelt és megtervezett célokat? Elégedett lehetek-e munkámmal, az osztály- és rajközösségemmel? Megfeleltem-e az osztályfőnöki és rajvezetői követelményeknek? Tovább léphetek-e én is tanulóimmal a 6. osztályba?

A csapat-, raj- és őrsvezetői munkával kapcsolatban sok segítséget kapunk a vonatkozó szakirodalom gazdag tárházából. Ezek többségében csak egy-egy részterületről kapott vezetési módszerrel, tanáccsal, ötlettel és tapasztalattal hasznosíthatták munkánkat. Mindezeket összegyűjtve és feldolgozva a tanév végén állapíthatjuk meg, hogy egészében mennyire is tudtuk azokat kamatoztatni.

A programban bővelkedő, tartalmas események, eredmények és tapasztalatok arra készítetnek, hogy a rajvezetés folyamatában rejlő nevelési lehetőségeket a pozitívumok és negatívumok hangsúlyozásával megláttassam. Úgy gondolom, hogy a már mögöttünk levő tanév rajvezetői munkájának elemzése is jelentős segítséget adhat a folytatáshoz, vezetési elképzeléseink gyarapításához.

A nevelők – az osztályfőnök és rajvezetők – számára az 1973/74. tanév a szokásos szeptemberi tanévkezdés mellett új korszak kezdetét is jelentette az iskolák és az úttörőcsapatok életében. Valamennyien jól tudtuk, hogy feladataink megnöttek. Magam is többször áttanulmányoztam a párthatározatot, betekintést nyertem az ezt megelőző vitafórumok izgalmas világába, és örömmel üdvözöltem az új nézetekből fakadó döntések, határozatok megjelenését.

A tantervmódosítás, a tananyagcsökkentés, az osztályozás és értékelés finomítása és az új rendtartás mellett ezúttal az úttörőszövetség szervezeti életének megújítását, és kiemelt feladatait hangsúlyoznám. A sokat hangoztatott megállapítások jelmondatokká váltak. Hadd tekintsük át ezeket! – Mindezek maguk után vonják az iskola belső életének további korszerűsítését. Az iskola működésének új megfogalmazásában lényeges helyet kap a tanulók ifjúsági szervezetbeli és más hasznos foglalkozásokban való részvétele (művelődés, sportolás, kulturált szórakozás). Az ifjúság nevelése társadalmi ügy és feladat, mely nevelési folyamatban az iskoláé a vezető szerep. A szocialista nevelés az úttörőszervezetben kap fő helyet. Az úttörőmozgalomban magasabb követelményeknek kell eleget tenni. Megnő az úttörőmunka politikai és társadalmi rangja. A vezetőknek fő feladatuk a kollektív vezetés színvonalának és a vezetés demokratizmusának biztosítása. A rajvezetés ügye megfelelő helyet kapott a rendtartásban.

Felkészülés

Komoly problémát jelentett számomra az, hogy hogyan is fogjak hozzá rajvezetői munkámhoz. A gyakorlatban kialakult felmérés-tervezés-szervezés-irányítás láncolatából indultam ki. Alapos megfontolás után beláttam, hogy ehhez a nagy, felelősségteljes munkához a tanév során is, de mindjárt az indulásnál sok idő és energia szükséges.

Első lépésemnek a Magyar Úttörők Szövetsége 1973–74. úttörő évi programjának tanulmányozását választottam, majd iskolánk úttörőcsapatának ez évi feladataival ismerkedtem. Ezután a Magyar Úttörők Szövetsége működési szabályzatát elolvastva a legfontosabb ránk vonatkozó részét elemeztem. – Az úttörő kötelessége; az úttörő jogai; az úttörővezetők; az úttörők 12 pontja; az úttörőcsapat. Nagy segítséget adott az úttörő zsebkönyv – 1973–1974 – is, amely a raj foglalkozásairól sohasem maradhatott el és szinte valamennyi osztályfőnöki órán is használatban volt. Nem kevésbé volt fontos számomra az iskolai oktató-nevelő munka főbb feladatainak – 1972–75. tanévekre – állandó szem előtt tartása. Többek között kiemelném az egyik pontot: „Növelni kell az úttörőszervezet szerepét, önállóságát, öntevékenységét, különös tekintettel a csapat – és rajtanács működésére.”

A következőkben a pedagógiai és pszichológiai tanulmányaimból, mások és magam tapasztalataiból összegyűjtöttem azokat a tulajdonságokat, amelyekkel rendelkezni kell a rajvezető osztályfőnöknek. Kérdéseim voltak:

1. Milyen legyen a rajvezető?

A rajvezető kezdeményezzen, lelkesítsen és meggyőzéssel igyekezzen hatni a tanulókra! Tervezzon, legyen tagja és vezetője a rajközösségnek! Biztosítsa a demokratizmus érvényesülését! Alakítsa ki vezetői tekintélyét és tartsa is meg! Gondosan és szeretettel irányítsa a közösség életét! Ismerje meg tanulóit az úttörőszervezetben és az osztályközösségen egyaránt!

2. Milyen legyen az osztályfőnök, úgy is mint rajvezető?

Az osztályfőnök olyan vezető legyen, akit tisztelnek és szeretnek tanulói. Mikor tisztelik és szeretik? Szeretik, ha sokat van közöttük, érdeklődik életük minden területe iránt, ha igazságos és megérti sajátos, gyermeki problémájukat. Szeretik, ha türelmes, határozott, csendes, nyugodt, őszinte, demokratikus érzésű és gondolkodású.

A jó osztályfőnök és rajvezető nem töri le tanulói lelkesedését és rajongását. Nem tart sok és hosszú lelki prédikációt. Jól tud motiválni. A gyakorlat embere. Nem merev és nem unalmas. Mint pedagógus úgy szereti tanítványait, hogy követelményeket szab meg, állít eléjük és azok megkövetelésében következetes valamennyi tanulóval szemben. A tanulók érzézik azt, hogy a rajvezető színtelenül mögöttük áll és segítségére mindenkor számíthatnak.

A raj jogai és kötelességei

Tanév elején minden osztályban komoly feladat a rajprogram megtervezése, jóváhagyása, szervezése és ellenőrzése. Az ezekben való részvétellel, munkálkodással a jogok és kötelességek gyakoroltatását kezdjük meg tanulóinkkal. Az ötödik osztályban mindent eldönt a kezdés, a rajvezető szerepe, a tanulók bevonása. Ez az év területét adja a későbbi évek úttörőmunkájának.

TERVEZÉS – SZERVEZÉS

A raj és őrsi tisztségviselők megválasztása

A raj egésze választással igényelte kijelölni a gyermekvezetőket, tisztségviselőket. Ezért a választást megelőzően ismertettem velük, hogy milyen feladatokat kell megoldani a raj és őrsi tisztségviselőknek. A jelöltek nevét az őrök javasolták. Legizgalmasabb a rajtitkárok megválasztása volt, különösen a fiúknál, ahol két komoly jelölt közül került ki az egyik megválasztott titkárként.

Az általam történő kijelöléstől viszolyogtam, hiszen bővebb ismereteim nem voltak a gyerekek képességeiről. Annyit azonban biztosan tudtam, hogy az alsó tagozatból egy nagyon jó osztályközösséget kaptam. Hittem, hogy az 5–6. osztályban kibontakozik az aktív közösségi munka és egyre több tevékenységet maguk – önállóan – végeznek el.

A választással történő tisztségviselők kijelölésének tehát örültem, hiszen ezzel kifejeztem azt, hogy az ő véleményük is fontos. A választás viszont azzal a veszéllyel járt, hogyha a gyerekek mégsem ismerik jól egymást, azaz a megválasztott tanuló tisztségét nem tudja ellátni, akkor menetközben másik tanulót kell kijelölni.

Az őrsvetők iskolánk végzett tanulói közül kerültek ki, akik mint elsős és másodikos középiskolások KISZ ifivezetőként kapcsolódtak be a raj munkájába. Ezt a lehetőséget előnyös helyzetnek tekintettem. A rajvezetőiséget életképesnek, öntevékenynek láttam. Biztam abban, hogy a feladatok végrehajtásában a raj önkormányzati jellege domborodik majd ki.

A raj és őrök nevének, névadójának meghatározása

Érdekes volt számomra a raj és az őrök nevének kiválasztása. (A három őr megoszlása: 2 leány és 1 fiú őr.) Teljesen önállóan javasolták és egyöntetűen fogadták el azokat. A Hunyadi Mátyás raj nevet a fiúk kezdeményezték. A tízéves kori fantáziadús képzelet a fiúknál Winnetou indián névnel kötött ki. A játékosabb természetű leányőr a Pinocchio nevet, míg az olvasottságban, komolyságban elmélyetebb őr a Teleki Blanka nevet választotta.

Az osztályfőnöki munkaterv és a rajprogram

Természetes, hogy az úttörőraj évi programjának vázát ez alkalommal még magam terveztem meg. Miután ezt ismertettem a rajvezetőséggel és az egész rajjal, kértem javaslataikat, ötleteiket. Eleinte nehezebben ment, majd bátrabban kezdtek közreműködni és egy sor jó szemponttal, programponttal gyarapították a tervezetet. Ezután összeállítottuk a végleges évi programunkat negyedévekre bontva.

Mivel az osztályfőnöki tevékenység – az osztályközösség érdekében tervezett feladatai – szoros kapcsolatban van az úttörőraj programjával, ezért az osztályfőnöki munkatervet egyeztetnem kellett az úttörőraj és a szülői munkaközösség tervével. Helyenként össze is fonódott, pl. a tanulás kérdései az úttörőéletben is előtérbe kerültek, az úttörőpróba követelményei pedig számos osztályfőnöki órán adtak vezérfonalat. A kötött témájú osztályfőnöki órák nagy részéhez szervesen kapcsolódnak az úttörőélet törvénytörvényei. Tulajdonképpen ezek az úttörőtagság feltételét képezik.

A program összeállításánál az életkori sajátosságok figyelembevétele alapos körültekintést kívánt. Az 5. osztályos úttörőrajom fejlettségi szintjét nagyon jónak tartottam. Az alsótagozatos nevelők szeretettel és lelkesen foglalkoztak a kisdobos közösséggel, így az átmenet csak helyenként okozott némi megtorpanást.

Az expedíció és a próbakövetelmények

A próbakövetelmények vállalására sok és érdekes lehetőséget adott ez az úttörőév. Az egész éves követelményeket a rajközösség állapította meg. Egy-egy pajtás az úttörőélet törvénye alapján a raj és az őr programja szerint tett egyéni vállalást. Vezetéssel az őr és a rajtanács döntötte el, hogy a vállalást feltételezhetően teljesíteni tudja-e az egyes tanuló, vagy módosítást ajánlottunk.

A legkomolyabb tervezést és szervezést a Nem térkép e táj... úttörő expedícióra történő jelentkezés jelentette. Ennek első szakasza a „Nekem szülőhazám...” akció volt. Az életkori sajátosságok figyelembevételével a városban maradván, Szeged megismerését irányítottam megjelölni. Őrsönként megosztva Szeged iparának, mezőgazdaságának és kulturális életének megismerését tűztük ki célul. Az expedíció igazi feladata az volt, hogy a szűkebb szülőhaza, Szeged város lakóinak életével – múlt, jelen és jövő – ismerkedjenek meg tanulóim. Ismeretszerzésükhöz ők gyűjtsenek anyagot! A mi városunk megismerésével jussanak majd el a hazaszeretet érzésének kialakításához és a szocialista társadalom fogalmának megértéséhez! Gyakorolják jogukat és kötelességeiket! Programozott munkájukkal és túrákkal fejlesszék állóképességeiket!

Élvezettel tanulták az expedíciós indulót és gyakorolták őrönként a saját szövegesű csatakiállításukat.

Önállóan keresték fel a városi tanács illetékes osztályait, különböző intézményeket, termelőszövetkezeteket és üzemeket. Az előzetes előkészítés után tettek

azután látogatást az említett helyeken, önfeledten és boldogan gyűjtötték a tervezett anyagot. Megkezdték első lépéseiket a közéleti tevékenységben.

Az expedíció csúcspontját a tavaszi algyői gyalogtúra jelentette már a tervezés időszakában is. – Levélváltások az Algyői Általános Iskola 5/b. osztályának rajával. Kölsönös javaslatajánlások a két raj kapcsolatának felvételére. Jelzések, visszaigazolások, meghívások, sportversenyre kihívások stb.

Testnevelő szakos kartársammal úgy szerveztük meg az expedíciós utat, hogy a tanulmányaik során szerzett ismereteiket és az általuk „felfedezett”, összegyűjtött anyagot játékos, vetélkedős és akadályversenyes módszerekkel kértük számon a gyalogtúra során. A magyar irodalom, a történelem, a földrajz, az élővilág, a dal, a rajzkészség, a sport, az ügyesség és a leleményesség mind helyet kapott a 10 km-es utunkon. A „felfedezett” területek – Szeged, Tápé, Algyő, az olajmedence, a Tisza és a Maros – saját élményeikhez kapcsolódtak.

A közben már Szegedhez kapcsolt Algyővel, iskolájának 5. osztályos tanulóival való találkozás, sportmérkőzések, az expedíciós programok kölcsönös ismertetése és a baráti kapcsolatok kialakulásának csirái tartalmassá, emlékezetessé tették a nagy túrát.

Az expedíciós programunkkal tulajdonképpen az Úttörő Szövetség által meghirdetett célokat sikerült rajommal elérni. Felfedeztük szülővárosunk és környékének értékeit, szépségeit és szocialista vívmányait. Mindezeket nemcsak felfedeztük, megismertük, hanem meg is szerettük.

Természetszeretet, természetvédelem – az ember munkájának értékelése

A nagy, a kis túrán és valamennyi a természetben megtartott foglalkozásainkon gondot fordítottam a természet megszeretésének és védésének elmélyítésére.

A túrák szüneteiben gondosan összegyűjtötték a szemetet, hulladékot. A fában és bokrokban nem tettek kárt, valószínű, hogy ezeket a jó tulajdonságokat az alsó tagozatból hozták magukkal. Természetes, hogy ennek további elmélyítésére az elismerés és dicséret szavaival hatottam.

Az alföldi rónaság, a Tisza-part szépségeiben nemcsak gyönyörködtünk, hanem bőven volt alkalmunk megcsodálni és értékelni az ember harcát a természettel – öntözőcsatorna építése, a folyó pusztuló partjának megerősítése, gátak erősítése, fásítás.

Testi nevelés az úttörőéletben

A túrák, kirándulások alkalmával teljesített feladatok mellett a testi nevelés jelentősége is helyet kap. Nem szabad gyermekeinket félteni a kisebb erőpróbáktól! A szabadban való mozgás a kikapcsolódással, szórakozással párhuzamosan edzi a testet és erősíti a jellemet. Az egészséges életmód kialakításában teszünk jelentős előrehaladást, ha különösen a város környetében egyre inkább elkényelmesített tanulóinkat kivisszük a természetbe.

Az úttörőélet törvénye 10. pontjában foglaltakkal kapcsolatban a test edzése és az egészség megőrzése mellett nagymértékben járulunk a testnevelési órák eredményességéhez, ha szorgalmazzuk a túrák, kirándulások beiktatását.

A szakkörök szerepe az expedícióban

Értesüléseim vannak arról, hogy számos úttörőcsapatban milyen sikeresen ékeltek be a szakköri munka programját, esetleg egy-egy részét az expedíciós kutató-

munkába. A mi rajunkat a sport- és a vöröskeresztes szakkör támogatta ilyen irányú törekvésével. Az utóbbi szakkör tagjai valamennyi rajt felkészítették az expedícióra. Minden őrς egészségőrei elvégezték az I. és II. elsősegélynyújtó tanfolyamot és a tőrakra valamennyi raj vöröskeresztes csomagot vitt magával.

Az ifjúsági vöröskeresztes csoportunk május 5-én anyák napi műsort adott a körületben levő szociális otthonban. A műsorban szereplő pajtások zömét a rajom vöröskeresztes csoporttagjai adták. Még az sem számított, hogy vasárnap délután két órakor kezdődött az ünnepély, lelkesedésük minden akadályt elhárított. Mint később a szőrőlőtől megtudtam, a szociális otthonban tett látogatás igen nagy hatással volt a gyerekekre. Az öregek meghatódottságán és könnyezéseik láttán maguk is elérzékenyültek. Közőrük többen azt az érzést is nyilvánították, hogy őők nagyon komoly feladatnak tettek eleget. Néhányan előre jelentkeztek egy újabb hasonló szereplésre. Igen, ezúttal is a közéleti tevékenységben való szükségserű helytállásokról adtak tanúbizonytságot.

A zászlók és jelentőséők

Nehezebben ment már a raj- és őrsi zászlók elkészítésének a szervezése. A vártnál többet kellett őket buzdítani, valahogy elveszett a zászlók készítőinek felelősségérzete, lankadtak az erők, és nem is csoda. Sok volt ebben az időszakban a munka. Az őrsőknek közösségi pénzalapra volt szükségük. Önálló szervezéssel nagyszabású hulladék- és vasgyűjtést hajtottak végre. Ugyanakkor az expedícióra díszes kivitelezésű lappal jelentkeztek. Ez is időt és energiát igényelt. Az expedíciós napló megtervezése és vezetésének beindítása újabb feladatot jelentett.

Elvem volt, hogy a kezdetben az 5. osztályosok csak alacsonyabb szintű és számban is kevesebb feladatot kapjanak. A felsoroltakból viszont kitűnik, hogy a tanévkezdés ugyanakkor erős programot adott, nem beszélve arról, hogy az ötödikes közösségemre a tagozatváltás és a kabinetrendszerű olktatás is hatással volt. Mindez az önállóság kezdő lépéseit az első hetekben lelassította. Kötelességem volt tanulóimat segíteni, de a munkát nekik kellett elvégezni.

Miután a tanulók – irányításommal – tisztázni tudták, hogy mit mikorra tudnak teljesíteni, és a munkában már többen is részt vettek, a zászlók elkészítése nagy lendületet kapott. A határidőt őők jelölték ki. November 6-án a szokottnál jobban várták és egymást megelőzve újságotlák: „November 7. tiszteletére a zászlók elkészültek!”

A zászlók végigkísérték a rajt a csapatgyűléseken, az expedíciós úton, és az egyéb tőrakon is. A zászlókkal történő tiszteletadás és a zászlók iránti erkölcsi hozzáállásuk komoly nevelési területnek bizonyult.

A faliújság szerepe

Ugyancsak november 7-i határidőre tűzték ki a már meglevő faliújságkeret felújítását, csinosítását. Igaz, plakátokat tettek rá, de ünnepre készültek, dekoráltak.

A kezdeti lelkesedés után itt is problémák merültek fel. A plakátokat egy hét múlva magam szedtem le, és egy újabb hét elteltével kérdeztem meg a faliújság felelőst, hogy miért szünetel ez a munka?

Az alsó tagozatban tulajdonképpen megismerték a faliújság célját, csak éppen a hasznát nem tudták folyamatosan érzékeltetni. Újból elbeszélgettem néhány pajtással és közösen gyűjtöttünk össze egy-két ötletet. Eleinte különböző képeslapokból vágtak ki színes képeket, amelyeket ugyan hazánk tájainak szépségét tárták elénk, de

ez sem volt elég, tovább kellett lépniük. Hamarosan a raj életéről árulkodott a faliújság működtetése. Az expedíciót cikkek méltatták, a humort és vidámságukat gyermekviccek és karikatúrák mutatták. A 3 tavaszt – március 15., március 21. és április 4. – tartalmaz, izléses és nevelő hatású ünnepi híradással méltatták.

A faliújság elkészítésével és vezetésével sikerült elérni, hogy a rajélet számára szükséges információ, hírek közlésére szolgáló technikai eszköz rendelkezésünkre állt. Irányítás nélkül, saját ötleteikkel tükröztették a közösség munkálkodó erejét.

A krónika vezetése

A raj életének csak jelentősebb eredményeit tükrözhetette a faliújság. Az állandó jellegű tájékoztatást és a tettek rögzítését az őrsi és rajkrónika folyamatos vezetése biztosította. Az Úttörővezető című lap '73/7–8. számában kaphattunk hasznos tanácsokat a krónika elkészítésére és tartalmára vonatkozóan.

A folyamatosság e téren sem ment azonnal olajozottan. Eleinte kampányszerűen vezették a krónikások az egyébként izlésesen megszerkesztett krónikát, de a rajtanács és az őrsvezető-helyettesek segítségével a vezetés folyamatossá vált. A legfontosabb események rögzítésével, a fantáziadús és ötletes kivitelezéssel a krónikák méltóan tükrözték a raj életét.

(Következik a befejező rész)

VÖRÖS KÁROLY

Budapest

„A jövő olyan lesz, mint a ma iskolája.”

Tapasztalataim a tanulók önművelődési igényének fejlesztése terén

Már évekkel korábban megszületett a felismerés, hogy az oktatásügynek nem az elsődleges feladata, hogy versenyt fusson a gyorsuló idővel, hanem elsősorban az alapvető ismeretek megértésére és alkalmazására, a gondolkodás fejlesztésére, a tanulók önállóságának, öntevékenységének fokozására kell törekedni.

„Az ifjúságot olyanná kell nevelni, hogy természetévé válják az érdeklődés és tanuljon meg tanulni, éljen benne a felelősség és kötelességtudat. Akit így készítenek fel a munkára és az életre, az el tudja majd sajátítani mindazt, amire hivatása gyakorlása közben szüksége lesz.” (Aczél György előadásából az MSZMP KB 1972. június 14–15-i ülésén.)

Ahhoz, hogy érdeklődő, művelődő, megfelelő kötelességtudattal rendelkező ifjúságot tudjunk nevelni, minden pedagógus számára alapvetően fontos a tanuló személyiségének megismerése és a személyiség, a képességek sokoldalú fejlesztése.

Ez azért is különösen fontos, mert a korunkban zajló és hazánkban is megkezdődött tudományos, technikai forradalom szükségessé teheti, sőt teszi is, hogy egy-egy jövőbeli szakmunkást nyugdíjba vonulásáig háromszor-négyszer átképezzenek.

„Lehetetlen, de szükségtelen is tételesen megtanítani mindazt, amire 30–40 év múlva szükség lehet. Az iskola nem futhat versenyt az idővel, nem keltheti, nem kergetheti a befejezett képzés illúzióját.” (Idézett beszéd.)